

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Спрягайло О.А., Спрягайло О.В., Лаврінченко К.В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
бульв. Шевченка, 81, 18031, м. Черкаси
biona@ukr.net, dendro@ukr.net, lavrinenkokaterina97@gmail.com

Проаналізовано та узагальнено підходи до інтеграції екологічної складової у стратегії розвитку територіальних громад на прикладі Черкаської області. Оцінено її місце у системі стратегічного планування, рівень інтеграції у стратегічні та оперативні цілі, а також визначено основні тенденції та проблеми її врахування. Методологічну основу дослідження становили контент-аналіз стратегій розвитку громад, порівняльний аналіз та узагальнення отриманих результатів.

Встановлено, що екологічна складова присутня в усіх досліджених стратегіях, однак у більшості випадків інтегрується в інші напрями розвитку і не виступає самостійним пріоритетом. Систематизовано типи її позиціонування у стратегічних цілях громад, зокрема як самостійного пріоритету, компонента якості життя, економічного інструменту та управлінського компонента. Визначено переважання інтеграційної моделі, за якої екологічні аспекти розглядаються здебільшого як інструмент забезпечення комфортних умов проживання, а не як базовий елемент сталого розвитку.

Виявлено, що системні напрями, пов'язані зі збереженням біорізноманіття, розвитком природно-заповідного фонду, адаптацією до змін клімату та екологічним моніторингом, представлені недостатньо. Водночас оперативні цілі переважно орієнтовані на вирішення прикладних комунальних завдань, що зумовлює звуження екологічної складової до окремих заходів. Встановлено неузгодженість між стратегічними та оперативними цілями, що проявляється у відсутності належної конкретизації екологічних пріоритетів на рівні завдань і механізмів реалізації.

Обґрунтовано, що екологічна складова у стратегічному плануванні територіальних громад має фрагментарний характер і не формується як цілісна система, що обмежує можливості комплексного впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні. Визначено необхідність системного підходу до її інтеграції у стратегічне планування. *Ключові слова:* територіальні громади, стратегічне планування, екологічна складова, сталий розвиток, інтеграція.

Integration of the environmental component into territorial community development strategies: key trends and challenges. **Spriahailo O.A., Spriahayilo O.V., Lavrinenko K.**

The study analyzes and systematizes approaches to the integration of the environmental component into territorial community development strategies using the case of Cherkasy region. The role of the environmental component within the strategic planning system, the level of its integration into strategic and operational objectives, as well as key trends and challenges in its consideration are assessed. The methodological framework of the study consisted of content analysis of community development strategies, comparative analysis, and a synthesis of the results obtained.

It is established that the environmental component is present in all analyzed strategies; however, in most cases it is integrated into other development areas and does not function as an independent priority. The types of its positioning within strategic objectives are systematized, including its interpretation as an independent priority, a component of quality of life, an economic instrument, and a governance component. The predominance of an integration model is identified, in which environmental aspects are mainly considered as a tool for ensuring comfortable living conditions rather than as a core element of sustainable development.

The study reveals that systemic areas such as biodiversity conservation, development of protected areas, climate change adaptation, and environmental monitoring are insufficiently represented. At the same time, operational objectives are primarily focused on addressing applied municipal issues, which narrows the environmental component to isolated measures. A lack of consistency between strategic and operational objectives is identified, manifested in insufficient specification of environmental priorities at the level of tasks and implementation mechanisms.

It is substantiated that the environmental component in the strategic planning of territorial communities has a fragmented character and does not form a coherent system, which limits the possibilities for the comprehensive implementation of sustainable development principles at the local level. The necessity of adopting a systemic approach to its integration into strategic planning is identified. *Key words:* territorial communities, strategic planning, environmental component, sustainable development, integration.

Постановка проблеми. Попри зростаючу роль у більшості стратегій розвитку екологічні аспекти стратегічного планування у розвитку територіальних громад [1-3], практика його реалізації свідчить про наявність низки проблем, пов'язаних із недостатньою інтеграцією екологічної складової. Зокрема, мають формальний або фрагментарний характер і не забезпечують комплексного підходу до вирішення екологічних питань та врахування довгострокових ризиків. Це обмежує можливості впровадження

принципів сталого розвитку на місцевому рівні. Таким чином, існує потреба у комплексному дослідженні особливостей інтеграції екологічної складової у стратегії розвитку територіальних громад.

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного врахування екологічних питань у процесах управління територіальним розвитком в умовах зростання глобальних екологічних викликів, зокрема зміни клімату, деградації природних ресурсів та підвищення антропогенного навантаження [4, 5].

У контексті децентралізації в Україні територіальні громади відіграють ключову роль у формуванні та реалізації політики сталого розвитку [3, 6, 7]. Саме на цьому рівні приймаються управлінські рішення, що безпосередньо впливають на стан довкілля, якість життя населення та ефективність використання природних ресурсів. За таких умов стратегічне планування розвитку територіальних громад набуває особливої ваги як інструмент інтеграції екологічних, економічних та соціальних пріоритетів [8, 9]. Водночас ефективність стратегічного планування значною мірою залежить від того, наскільки повно і системно екологічна складова враховується у відповідних документах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання децентралізації влади в Україні розглядається як одна з ключових реформ, що супроводжується передачею значної частини повноважень на місцевий рівень та трансформацією системи управління територіальним розвитком [2, 10]. У цих умовах територіальні громади відіграють провідну роль у формуванні та реалізації політики сталого розвитку, що зумовлює підвищення значущості стратегічного планування як інструменту управління розвитком територій [3, 6, 7, 11, 12].

У науковій літературі сформовано значний масив досліджень, присвячених теоретичним і прикладним аспектам стратегічного планування розвитку територіальних громад. У цих роботах розглядаються підходи до формування стратегій, їх роль у забезпеченні конкурентоспроможності громад, а також механізми узгодження довгострокових пріоритетів розвитку громад [13-16]. Окремі дослідження акцентують увагу на врахуванні специфіки функціонування громад та умов їх розвитку [12, 17].

Поряд із цим, значна кількість праць присвячена аналізу практики розроблення стратегій розвитку територіальних громад, включаючи оцінку їх змісту, структури та відповідності нормативно-правовим вимогам. У межах цих досліджень застосовуються методи контент-аналізу, порівняльного аналізу та оцінювання кількісних параметрів стратегічних документів, що дозволяє виявити особливості їх формування та реалізації [12, 18, 19].

Окремий напрям досліджень пов'язаний із обґрунтуванням ролі стратегічного планування у забезпеченні сталого розвитку територіальних гро-

мад. Воно розглядається як інструмент узгодження економічних, соціальних та екологічних процесів, що забезпечує балансування інтересів розвитку та ефективне використання ресурсного потенціалу територій [1, 3]. При цьому концепція сталого розвитку визначається як базова парадигма сучасної державної політики, яка передбачає необхідність досягнення балансу між соціально-економічним розвитком і збереженням довкілля [8, 13].

У цьому контексті важливим є врахування екологічної складової у процесі стратегічного планування. Зокрема, наголошується на необхідності інтеграції екологічних аспектів на всіх етапах розроблення стратегій розвитку територіальних громад, починаючи з комплексного аналізу їх стану та завершуючи формуванням стратегічних і оперативних цілей [9]. Також підкреслюється, що ефективні стратегії мають передбачати узгодження економічних, соціальних та екологічних цілей і конкретизацію екологічних завдань у відповідних планах дій [20].

Водночас аналіз наукових джерел свідчить, що екологічна складова у стратегічному плануванні територіальних громад здебільшого не виступає предметом самостійних досліджень, а розглядається опосередковано, у контексті інших напрямів розвитку [21].

У міжнародному науковому дискурсі увага здебільшого зосереджується на ролі місцевих органів влади у досягненні Цілей сталого розвитку, а також значенні партнерств і багаторівневого управління у вирішенні екологічних проблем [22-26].

Разом з тим, окремі дослідження вказують на обмеженість практичної реалізації принципів сталого розвитку на місцевому рівні, що пов'язано з недостатньою узгодженістю управлінських рішень, обмеженими ресурсами та відсутністю комплексного підходу до вирішення екологічних проблем. Зокрема, підкреслюється, що впровадження екологічно орієнтованого управління в громадах часто має фрагментарний характер і залежить від пріоритетів місцевої влади [12, 26].

Таким чином, аналіз наукових публікацій свідчить, що дослідження у сфері стратегічного планування територіальних громад здебільшого зосереджені на загальних питаннях або окремих аспектах сталого розвитку. Водночас екологічна складова стратегій розвитку громад розглядається переважно фрагментарно та не виступає предметом цілісного наукового аналізу.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Попри значний науковий доробок у сфері стратегічного планування територіальних громад, невирішеною залишається проблема комплексного оцінювання інтеграції екологічної складової у стратегії їх розвитку. Зокрема, недостатньо розробленими є підходи до визначення її місця і ролі у системі стратегічних цілей, оцінювання рівня інтеграції в оперативні механізми реаліза-

ції, а також узгодженості між стратегічним і оперативним рівнями планування. Водночас потребує подальшого дослідження виявлення системних прогалин і факторів, що обмежують ефективність інтеграції екологічної складової у стратегічне планування на місцевому рівні.

Новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному підході до оцінки інтеграції екологічної складової у стратегії розвитку територіальних громад. Уперше запропоновано типологію позиціонування екологічної складової у стратегічних цілях громад, що дозволяє визначити її роль і функціональне призначення у системі стратегічного планування. Удосконалено підходи до аналізу інтеграції екологічної складової шляхом одночасного врахування стратегічного та оперативного рівнів планування, що дало змогу виявити неузгодженості між ними. Набуло подальшого розвитку обґрунтування системних прогалин і проблем інтеграції екологічної складової у стратегічне планування територіальних громад

Методологічне та загальнонаукове значення. Методологічне значення дослідження полягає у розробленні підходу до комплексного аналізу інтеграції екологічної складової у стратегії розвитку територіальних громад, який передбачає одночасне врахування стратегічного та оперативного рівнів планування, а також оцінку їх узгодженості. Запропонована типологія позиціонування екологічної складової може бути використана як аналітичний інструмент для дослідження стратегічних документів та оцінки рівня інтеграції екологічних пріоритетів.

Загальнонаукове значення отриманих результатів полягає у поглибленні теоретичних уявлень про роль екологічної складової у системі стратегічного планування територіального розвитку та уточненні підходів до її інтеграції в контексті забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження слугували стратегії розвитку 55 територіальних громад Черкаської області, які перебувають у відкритому доступі. Вибірка охоплює стратегії міських, селищних та сільських громад, що забезпечує репрезентативність дослідження для регіонального рівня. Додатково використано результати комунікації з розробниками стратегічних документів у громадах, що дозволило уточнити особливості їх підготовки та практичного застосування.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, застосовано метод аналізу та узагальнення (для визначення особливостей інтеграції екологічної складової у стратегічні документи), контент-аналіз (для дослідження змісту стратегічних і оперативних цілей), порівняльний метод (для виявлення відмінностей між стратегіями різних громад), метод типологізації (для виокремлення моделей позиціо-

нування екологічної складової), а також системний підхід (для оцінки узгодженості між різними рівнями стратегічного планування).

Виклад основного матеріалу.

1. Загальна характеристика стратегій розвитку громад

Проаналізовані стратегічні документи були розроблені у період 2017-2024 рр., що дозволяє оцінити підходи до стратегічного планування громад у динаміці та в контексті сучасних трансформацій системи місцевого самоврядування в Україні.

Аналіз термінів дії стратегій показав їхню суттєву варіативність. Станом на момент дослідження (червень-липень 2025 р.) частина громад уже втратила актуальність цих стратегічних документів: у 10,9% громад термін дії стратегій завершився у 2024 році, ще у 16,4% громад – у 2025 році, при цьому оновлені версії у відкритому доступі переважно відсутні. Водночас значна частина громад має більш довгострокові документи: 23,6% стратегій чинні до 2027 року, 36,4% – до 2028 року, 16,4% – до 2030-2032 років. Таким чином, виявлено потенційні прогалини у своєчасному оновленні стратегічних документів та забезпеченні їх публічності.

Водночас встановлено, що у частині громад стратегії розвитку характеризуються низьким рівнем змістового наповнення, що може свідчити про їх формальний характер та використання переважно як інструменту виконання законодавчих вимог або залучення фінансування. Зокрема, спостерігаються декларативність формулювання цілей, відсутність чітких механізмів реалізації та значна подібність змісту стратегій різних громад.

2. Позиціонування екологічної складової у стратегічних цілях

Ключові напрями розвитку територіальних громад та відображення пріоритетів місцевої політики визначають стратегічні цілі, тому саме через їх формулювання доцільно оцінювати роль екологічної складової у системі стратегічного планування.

Проведений аналіз показав, що екологічна складова присутня в усіх досліджених стратегіях, однак її позиціонування суттєво відрізняється: у більшості випадків вона інтегрується в інші стратегічні напрями і не виступає самостійним пріоритетом розвитку громад. При цьому вона може бути представлена одночасно в кількох стратегічних цілях. Так, лише у 21,8% випадків екологічна складова чітко виокремлена у стратегічних цілях. У 67,3% вона інтегрована у напрями, пов'язані з якістю життя, безпекою та розвитком інфраструктури; у 18,2% – пов'язується з економічним розвитком та інвестиційною привабливістю; у 9,1% – з розвитком системи управління територіальною громадою та людського капіталу (рис. 1).

У результаті узагальнення виявлених підходів до інтеграції екологічної складової у стратегічні цілі громад виокремлено такі типи її позиціонування:

Рис. 1. Розподіл варіантів позиціонування екологічної складової у стратегічних цілях територіальних громад, %

Примітка. Категорії не є взаємовиключними: одна громада може бути віднесена до кількох груп одночасно

Тип 1. Екологічна складова як самостійний пріоритет – представлена окремими стратегічними цілями («екологічна безпека», «довкілля» тощо).

Тип 2. Екологічна складова як компонент якості життя – включена у стратегічні цілі, пов'язані з «комфортним середовищем», «безпекою», «інфраструктурою».

Тип 3. Екологічна складова як економічний інструмент – інтегрована у стратегічні цілі, спрямовані на енергоефективність, розвиток відновлюваних джерел енергії та залучення інвестицій.

Тип 4. Екологічна складова як управлінський компонент – відображена у стратегічних цілях, спрямованих на розвиток управлінських спроможностей громади та людського капіталу.

Таким чином, екологічна складова у стратегічних цілях громад здебільшого має допоміжний характер і не розглядається як ключовий фактор розвитку. Переважання інтеграційної моделі через компоненти якості життя свідчить про її сприйняття переважно як інструменту забезпечення комфортних умов проживання, а не як самостійної цінності і базового елементу сталого розвитку, що обмежує потенціал впровадження його принципів на місцевому рівні. Водночас інтеграція екологічної складової у різні напрями розвитку є позитивною практикою, однак у досліджених стратегіях вона часто має фрагментарний характер і не забезпечує комплексного підходу.

3. Відображення екологічних пріоритетів у оперативних цілях

Для оцінки рівня інтеграції екологічної складової у реальні управлінські рішення було проаналізовано оперативні цілі стратегій розвитку громад. Саме вони конкретизують шляхи реалізації стратегічних пріоритетів і відображають практичні напрями діяльності.

Проведений аналіз показав, що екологічні пріоритети представлені в оперативних цілях більшості

громад, однак їх зміст і рівень деталізації суттєво відрізняються. Загалом можна виокремити кілька основних напрямів екологічного спрямування, що знаходять відображення в оперативних цілях громад.

Найпоширенішими є цілі, пов'язані із забезпеченням екологічної безпеки та покращенням стану довкілля (61,8% громад). Водночас, попри їх домінування, у більшості випадків вони формулюються узагальнено та декларативно, без чіткого визначення механізмів реалізації та очікуваних результатів. Значна частина громад (36,4%) визначає пріоритетами енергозбереження, енергетичну трансформацію та розвиток відновлюваної енергетики. Менш поширеними є напрями, пов'язані з розвитком інфраструктури та благоустроєм (20%), управлінням твердими побутовими відходами (18,2%) і покращенням якості води та водних ресурсів (14,5%). Водночас напрями, пов'язані зі збереженням природно-ресурсного потенціалу, біорізноманіття та розвитком природно-заповідного фонду, представлені лише у 9,1% громад, а екологічна освіта та виховання — у 5,5% (рис. 2).

Загалом отримані результати свідчать про переважання напрямів, орієнтованих на вирішення базових комунальних та інфраструктурних проблем, тоді як більш складні та системні екологічні напрями, пов'язані з довгостроковими екологічними викликами, залишаються недостатньо представленими.

4. Проблеми реалізації екологічної складової

Аналіз показав значну варіативність у підходах до формування завдань, спрямованих на досягнення оперативних цілей, а також невідповідність між їх формулюванням і змістом передбачених дій. Зокрема, однакові за змістом оперативні цілі в різних громадах наповнюються різним набором заходів, що свідчить про відсутність усталених підходів до їх практичної реалізації.

У частині випадків завдання не забезпечують досягнення заявлених цілей або охоплюють лише

Рис. 2. Розподіл основних напрямів екологічної складової в оперативних цілях територіальних громад, %
Примітка. Категорії не є взаємовиключними: одна громада може бути віднесена до кількох груп одночасно

окремі аспекти екологічної політики. Наприклад, в окремих громадах оперативна ціль щодо покращення стану довкілля обмежується 1–2 завданнями, що не дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення екологічних проблем. Як правило, такі заходи зосереджені на питаннях поводження з відходами, благоустрою чи водопостачання, тоді як інші важливі компоненти залишаються поза увагою.

Окремою проблемою є недостатня конкретизація заходів у сфері охорони природних територій. Показовим є випадок, коли на території громади розташований цінний природний об'єкт, що приваблює значну кількість туристів і має потенціал формувати вагомий частину місцевого бюджету. Водночас екологічна складова відповідної стратегії обмежується лише двома завданнями, що не забезпечує комплексного підходу до його належної охорони та збереження.

Таким чином, виявлені особливості свідчать про те, що реалізація екологічної складової має фрагментарний характер і здійснюється переважно через окремі, слабо пов'язані між собою заходи, що не забезпечує цілісності управлінського впливу у сфері охорони довкілля.

5. Узгодженість стратегічного та оперативного рівнів

Ефективність стратегічного планування значною мірою залежить від узгодженості між стратегічними та оперативними цілями, оскільки саме оперативні цілі забезпечують практичну реалізацію визначених пріоритетів розвитку громади.

Результати аналізу свідчать, що у значній частині громад така узгодженість є недостатньою. Зокрема, простежується невідповідність між формулюванням стратегічних цілей та їх конкретизацією на рівні

оперативних цілей: екологічні пріоритети, задекларовані на стратегічному рівні, не завжди отримують належне відображення або деталізацію у подальшому плануванні.

Встановлено також, що однакові або подібні за змістом оперативні цілі в різних громадах наповнюються різними за змістом завданнями, що свідчить про відсутність уніфікованих підходів до їх формування. У результаті стратегічні цілі не завжди мають чітку операціоналізацію, а передбачені заходи не забезпечують їх досягнення в повному обсязі.

Окремою проблемою є дублювання або нечітке розмежування стратегічних і оперативних цілей. У деяких стратегіях подібні за змістом формулювання використовуються як для стратегічних, так і для оперативних цілей, що ускладнює ієрархію планування та знижує його внутрішню узгодженість.

У результаті відсутність належної координації між рівнями планування ускладнює формування послідовної системи цілей і обмежує можливість ефективної реалізації екологічних пріоритетів у межах стратегічних документів.

6. Ключові прогалини екологічної складової

Узагальнення результатів проведеного аналізу дозволило виокремити прогалини у змістовному наповненні екологічної складової стратегій розвитку територіальних громад. Попри формальну наявність екологічних цілей і завдань, вони часто мають вибіркового характеру і не охоплюють повний спектр напрямів, необхідних для забезпечення сталого розвитку.

Найбільш суттєвими є прогалини у представленні напрямів, пов'язаних із довгостроковими екологічними викликами та збереженням природного потенціалу територій. Відповідні аспекти або не

відображені у стратегічних документах, або подані узагальнено, без належної змістовної деталізації.

Крім того, екологічна складова у стратегічному плануванні громад не формується як цілісна система, а реалізується через окремі, слабо пов'язані між собою напрями. Це обмежує можливості комплексного врахування екологічних аспектів і знижує ефективність впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні.

Зазначені особливості вказують на наявність суттєвих змістових прогалин в екологічній складовій стратегій розвитку громад, що потребують подальшого осмислення та вдосконалення.

7. Системні проблеми інтеграції екологічної складової

Узагальнення результатів аналізу стратегій розвитку громад, а також комунікація з розробниками цих документів дозволили виокремити ключові проблеми, що впливають на рівень інтеграції екологічної складової у стратегічне планування.

Встановлено, що однією з основних проблем є формальний підхід до розробки стратегій, коли вони розглядаються переважно як вимога законодавства або інструмент залучення фінансування, що зумовлює винятково декларативний характер цілей і завдань.

Суттєвим обмеженням є недостатній рівень фаховості розробників стратегій та дефіцит експертних знань у сфері стратегічного планування й екології, що проявляється у спрощеному або некоректному трактуванні екологічних питань, відсутності чітких орієнтирів їх досягнення та обмеженому розумінні взаємозв'язків між різними рівнями планування.

Важливим чинником є також обмеженість ресурсного забезпечення та інформаційної бази. Зокрема, відсутність системного екологічного моніторингу й аналітичних даних ускладнює обґрунтування управлінських рішень і звужує можливості врахування екологічних факторів у стратегічних документах.

Крім того, на формування змісту стратегій впливає недостатнє залучення зацікавлених сторін і експертного середовища, що обмежує врахування складних і довгострокових екологічних викликів.

Додатково простежується орієнтація на формування «безконфліктних» пріоритетів, що сприяє уникненню складних екологічних проблем і зумовлює їх другорядність у системі цілей розвитку громад.

У сукупності зазначені фактори визначають модель стратегічного планування, за якої екологічна

складова не інтегрується як повноцінний і системний елемент розвитку, що обмежує можливості реалізації екологічно орієнтованої політики на місцевому рівні.

Головні висновки. Отримані результати свідчать, що екологічна складова у стратегічному плануванні територіальних громад здебільшого інтегрується в інші напрями розвитку, переважно пов'язані з якістю життя, інфраструктурою та безпекою. Такий підхід загалом відповідає принципам сталого розвитку, однак у більшості випадків не забезпечує достатнього рівня системності, що зумовлює її допоміжний характер.

Запропонована типологія підтверджує переважання інтеграційних підходів та інструментальне трактування екологічної складової, що визначає і зміст оперативних цілей, орієнтованих переважно на вирішення прикладних комунальних завдань. Водночас системні напрями, зокрема збереження біорізноманіття, розвиток природно-заповідного фонду, адаптація до змін клімату та екологічний моніторинг, залишаються недостатньо представленими.

Виявлена неузгодженість між стратегічними та оперативними цілями свідчить про відсутність цілісної логіки планування, що знижує ефективність реалізації екологічної політики на місцевому рівні. У цілому екологічна складова має фрагментарний характер і не охоплює ключові напрями, необхідні для забезпечення сталого розвитку.

Зазначені особливості зумовлені системними проблемами, зокрема формальним підходом до стратегічного планування, недостатнім рівнем фаховості, обмеженістю ресурсів і даних, а також недостатнім залученням експертного середовища.

Підвищення ефективності інтеграції екологічної складової потребує переходу до системного підходу, який передбачає посилення її ролі у структурі стратегічних цілей, узгодження рівнів планування та розширення змісту екологічних завдань.

Перспективи використання результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування при розробленні та оновленні стратегій розвитку територіальних громад з метою підвищення рівня інтеграції екологічної складової. Вони також можуть слугувати основою для удосконалення методичних підходів до стратегічного планування та подальших наукових досліджень у сфері сталого розвитку на місцевому рівні.

Література

1. Дерій Ж., Грицьку Ю., Стецьк Я. Стратегія розвитку територіальних громад в умовах сучасних соціально-економічних викликів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. Вип. 3 (43). С. 150-160. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3\(43\)-150-160](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3(43)-150-160)
2. Опанасюк Ю. А., Деміхов О. І., Таранюк Л. М., Таранюк К. В., Дегтярьов В. А. Особливості розроблення стратегії розвитку територіальної громади в сучасних умовах. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.5.6>

3. Хошуляк О. Роль стратегічного планування в системі забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2. С. 124-136. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2\(25\)-124-136](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2(25)-124-136)
4. Liu Y., Yang R., Sun M., Zhang L., Li X., Meng L., Liu Q. Regional sustainable development strategy based on the coordination between ecology and economy: A case study of Sichuan Province, China. *Ecological Indicators*. 2022. Vol. 134. 108445. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2021.108445>
5. Smith H., Discetti R., Bellucci M., Acuti D. SMEs engagement with the Sustainable Development Goals: A power perspective. *Journal of Business Research*. 2022. Vol. 149. P. 112-122. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.05.021>
6. Бліщук К. М. Сталій розвиток територіальних громад в контексті децентралізаційних змін. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 104-107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-19>
7. Гасій О. В., Луцишин О. Ю., Кашкалда В. В. Теоретичні засади сталого розвитку в контексті управління на муніципальному рівні. *Ефективна економіка*. 2024. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.43>
8. Лазарева А. О., Кулінич Т. В., Боднарук О. В. Проблематика розробки стратегії діяльності територіальних громад у контексті сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 99-104. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.99>
9. Хижнякова Н. О. Відображення екологічних аспектів у стратегії розвитку територіальної громади. *Економічний форум*. 2018. № 1. С. 106-111.
10. Круглашов А., Бурега В. Здобутки і труднощі в реалізації децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. Вип. 9(2). С. 68-76. DOI: <https://doi.org/10.15421/152120>
11. Кулик Т. П. Підходи та методи розробки стратегії місцевого розвитку. *Освіта і наука*. 2019. Вип. 1 (26). С. 213-218. DOI: [https://doi.org/10.31339/2617-0833-2019-1\(26\)-213-218](https://doi.org/10.31339/2617-0833-2019-1(26)-213-218)
12. Сологуб С. І. Оцінка стану розробки стратегії соціально-економічного розвитку ОТГ. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 2 (18). С. 46-56. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.46-56>
13. Корольков В. В., Тельчаров Е. А. Концептуальні основи стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад: теоретико-методологічний аналіз та практичні імплікації. *Економічний простір*. 2025. № 203. С. 121-127. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.121-127>
14. Лозинська Т. Стратегічне планування в громадах: теоретичне підґрунтя. *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління*. 2025. Вип. 2 (78). С. 95-102. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2\(78\)-14](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-14)
15. Манець С. В. Система багаторівневого стратегічного планування як елемент модернізації управління регіональним розвитком. *Молодий вчений*. 2025. № 2 (133). С. 130-136. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-2-133-10>
16. Окуньовська Ю. В. Особливості планування розвитку деокупованих територіальних громад. *Політичне життя*. 2025. Вип. 4. С. 32-38. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.4.5>
17. Івасюк І. Стратегічне планування розвитку територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону в умовах європейської інтеграції України. *Грані*. 2024. Том 27. № 6. С. 6-13. DOI: <https://doi.org/10.15421/1724106>
18. Бурик М. М., Джегур Г. В. Стратегія розвитку територіальної громади: позитивні приклади формування і реалізації. *Публічне урядування*. 2024. №2 (39). С. 6-16. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-2\(39\)-1](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-2(39)-1)
19. Міхно П., Крисанова Ю., Козарь В. Застосування SWOT-аналізу у стратегічному плануванні розвитку Олександрійської територіальної громади. *Просторовий розвиток*. 2024. №10. С. 507-518. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.10.507-518>
20. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
21. Керецман Н. І., Пітюлич М. М., Попадинець Н. М. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку територіальних громад регіону. *Регіональна економіка*. 2023. №3. С. 28-39. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-3-3>
22. Bisogno M., Cuadrado-Ballesteros V., Rossi F. M., Peña-Miguel N. Sustainable development goals in public administrations: Enabling conditions in local governments. *International Review of Administrative Sciences*. 2023. Vol. 89. №. 4. P. 1223-1242. DOI: <https://doi.org/10.1177/00208523221146458>
23. Leach M., Mearns R., Scoones I. Community-based sustainable development: consensus or conflict? *IDS Bulletin*. 2025. Vol. 56. №. 1A. DOI: <https://doi.org/10.19088/1968-2025.104>
24. Leal Filho W., Dibbern T., Dinis M. A. P., Cristofoletti E. C., Mbah M. F., Mishra A., Aina Y. A. The added value of partnerships in implementing the UN sustainable development goals. *Journal of Cleaner Production*. 2024. Vol. 438. 140794. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.140794>
25. Masuda H., Kawakubo S., Okitasari M., Morita K. Exploring the role of local governments as intermediaries to facilitate partnerships for the Sustainable Development Goals. *Sustainable Cities and Society*. 2022. Vol. 82. 103883. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.103883>
26. Грузд М. В. Співпраця організацій громадянського суспільства з об'єднаними територіальними громадами щодо розвитку територій. *Розвиток партнерства ЄС – Україна в публічному управлінні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків, 25 листопада 2022 року. Харків: ТОВ «Константа», 2022. С. 333-337.

Дата першого надходження статті до видання: 28.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026